

bi kdo mislil. Prvi sled vilic se nahaja v poročilih Petra Amienskega, pridigarja v križanski vojski, ki se huduje nad tem, da sestra cesarja Romana, soproga Beneškega doža Petra Orseola, namesti da bi bila s prsti jedla, je rabila majhne vilice in pozlačene žlice; vražni ljudje so mislili, da zarad tega je njo in njenega soproga zadela kazen božja, ker leta 1005 sta umrla oba za Turško kugo. — Po Francoskem se je raba vilic vendar zelo razširila; že v 10. in 11. stoletju se vidijo vilice na podobah miz onega časa naslikane. — Na Angleškem v 16. stoletju še nikdo ni poznal vilic. Anglež Cornyat, ki je konec tega stoletja popotoval po Italiji, se ni mogel dosti prečuditi vilicam, ki jih je ondi videl. — Na Španjskem so bile vilice, žlice in pitni kozarci konec unega stoletja v gostilnicah še redka prikazen. — Na Turškem, Kitajskem in Japonskem še dandanes ne rabijo vilic.

Politične stvari.

Federalizem in Slovenci.

Slovenski poslanci so se pridruževali od nekdanj federalistični stranki; vsi so trdili, da je prav tako; principi teh mož so nam bili vedno še najbolj po godu, ker so zmerni in pravični. Nasprotno pa se je slišalo že več slovenskih glasov, ki so svarili Slovence pred federalizmom, češ, da bi s tem njih razcepljenost v posamezne deželice zapečatil. Ne dá se sicer tajiti, da so ti glasovi opravičeni. „Divide et impera“ je bilo od nekdanj geslo za tlačenje narodov. Naš narod je tako majhen, da se pravi uničiti ga, ako se pusti v tej razdrobljenosti.

Zato se pod federalizmom nikakor ne sme misliti razcepljenje Cislajtanije v toliko „državic“, kolikor je deželnih zborov, ampak združevanje njih v večje kose, ki so si med sabo sorodni po rodu, geografski legi in drugih ozirih.

Na svetu nič ni večnega; staro se podira, iz njegovih razvalin pa klije novo življenje. Stari gradovi padajo na kup, na njihovem mestu se zidajo nova poslopja; kar je od starega grada še porabljivega kamena, vzame se za zidanja novega in nerabljivo se odbacne; pripravi se na njegovo mesto nov materijal po novih potrebah.

Na to misliti moramo tudi mi. Le starinarji pravijo, da se stari šari ne sme storiti nič žalega; naj ostane, kakoršna je, naj se le za silo nekoliko zamašijo največe luknje itd. Kaj pa je temu neobhoden konec? Staro poslopje poslednjič vendar vkup pade.

To je perspektiva, ki se sme obetati tistim zagriženim federalistom, ki jemljejo premalo ozira na potrebe novega časa, in v eno mēr le o izvrstnosti in svetosti starin govorijo. Naša preteklost pa je prežalostna, da bi se mi mogli za njo navduševati. In vrh tega ima naše mlado narodno življenje toliko opravičenih teženj, da jih ne moremo prezreti pri zidanju narodnega doma.

Prva teh teženj, ki je stala kot glavna točka narodnega programa na vseh slovenskih naših taborih, je zedinjenje vseh Slovencev, druga pa isto tako v teh narodnih shodih zmirom in zmirom ponavljana, vpevanje našega jezika v svoje pravice. Brez teh dveh mi ne moremo sezidati narodnega doma. Vsaj je starodavna resnica ta, da živi imajo več pravice nego mrtvi; mi smo živi, mi hočemo živeti, ergo imamo tudi pravico, se ve da na postavni poti odstraniti stare stavbe, ako so nam na poti. „Vojvodstvo Kranjsko“, „vojvodstvo Štajarsko“, „vojvodstvo Koroško“, „Goriška škofija“, to so lepe starodavne besede, lepe dežele, pripravne stavbe morda za prejšnje čase, — a njih meje ne smejo nam

biti zidovi, ki ne bi dopustili združenja pod eno upravno celoto. Neobhodna potreba je to za majhen narod, da ne pogine. Vsaj to izpozna vsak naroden Slovenec!*) Dandanes vlada narodna ideja, stari zidovi, ki ločijo sinove enega naroda, so preslabi, ustavljeni se valovom te ideje. Čehi imajo le dve deželi, Česko in Moravsko; ako združijo ti dve, pa imajo domovino skupaj. Zato imajo oni pač prav, da se poganjajo za starozgodovinsko Česko kraljestvo.

Pri nas je pa druga; na dobičku bila bi le Kranjska, pa ostala bi tudi ona brez vsacega vpliva v cesarstvu, ker je premajhna; vsi drugi Slovenci pa bi bili izročeni tujim večinam.

Le tri kombinacije so, ki bi nas mogle zadovoljiti: 1) Ako se združi vsa dežela od Jadre do Drave v eno upravno celoto. Ker je pa meja čez ravno polje preodrta, utegnili bi 2) zadovoljni biti, ako se združijo vsa Štajarska, Koroška, Kranjska, Goriška in Istra v eno z glavnim mestom Ljubljano; ali pa 3) če se združijo vse te dežele s Hrvaško, Dalmacijo in Granico z glavnim mestom Zagrebom. Vse to bi se lepo vredilo pod sceptrom Habsburške monarhije, in tako bi stopili v zvezo z drugimi Avstrijskimi deželami. Za drugačen federalizem se nikdar naroden Slovenec ogrel ne bo, in tudi ne sme.

—a—

Spomini na dr. E. H. Costo.

Spisal Jos. Cimperman.

He has been an excellent man. His friendship was a sparkling star in the dark night of my life. By his death our nation has lost the best son, and a noble minded friend and my wise teacher.

Nekako boječ izpolnujem svojo obljubo, ki sem jo nedavno storil enemu naših najbolj zaslužnih mož, obljubo, da bodem občinstvu izročil za obletnico**) dr. E. H. Costove smrti nekatere črte, iz katerih naj bi se izpoznal od nove strani njegov blagi značaj. Boječ se lotim tega dela razun mnogih drugih vzrokov posebno tudi še zato, ker mi je, govorečemu o tem plemenitem možu, neobhodno potrebno, da predstavim svojo skromno osebo častitemu občinstvu.

Toda, glas hvaležnosti v mojem srci mi daje pogumnosti, da izpolnim prijetno svojo dolžnost in do tega me nagiblje tudi na trdno podlago opirajoče se prepričanje, da mi bode vsak resničen čestilec in prijatelj pokojnika vedel hvalo za moje notice.

Prihodnjim pisateljem zgodovine naših sedanjih političnih bojev je nalog, ceniti dr. Costovo politično delovanje in naši bodoči literarni historiki bodo sodili njegova literarna dela. Jaz bodem poročal o dr. Costi — človeku.

Po posebnih naključjih se včasih seznanjajo ljudje, in tudi jaz sem po posebni okolnosti obrnil na-se pozornost blazega svojega prijatelja dr. Coste.

Vsi ljubitelji našega slovstva poznajo knjigo „Vodnikov spomenik“, ki jo je on s pripomočjo skoraj vsih tedanjih slovenskih ali slovensko literarstvo ljubečih pisateljev izdal v spomin stoletnice Vodnikovega rojstnega godú. To knjigo sem dobil jaz kot osemnajstleten mla-

*) Že leta 1849 (glej „Novice“ l. 1849 stran 110 itd.) je v vladnem zboru tadanji c. k. vladni svetovalec vitez Kreutzberg v temeljitem poročilu povdarjal zedinjenje Tržaške, Istre in Goriške s Kranjsko.

**) Prihodnji petek, to je 28. dne t. m., preteče leto in dan, kar je dr. Costa umrl.

deneč prvič v roko in zanimala me je tako zeló, da se je v meni vzbudila želja, dobiti jo v last. Ali, ker se jej je bilo napravilo le toliko iztisov, kolikor je bilo naročnikov, in je torej v bukvarnah ni bilo na prodaj, sklenil sem, izdatelja prositi enega odtisa. To namero sem razodel nekemu svojih znancev, ki je bil s Costo dober prijatelj. On je odobril moj sklep; jaz mu izročim pismo, katero mu on ponese in — dobil sem zaželeno knjigo ter poleg tega še obljubo, da me bode dr. Costa pri prvi priliki tudi obiskal, ker mu je moje pismo „zeló dopadlo“. To je bilo meseca novembra leta 1865. — Jaz do tistega časa še nisem imel nikdar prilike, govoriti z njim ali videti kakega slovečega moža, čestiti bralci teh vrst si dakle lahko mislijo, s kakovim veseljem trepetom sem pričakoval dneva, ki bode dal mojim idealnim mislim o slovečih možéh gotovo, določeno podobo. In prišel je bil res kmalu po obljubi k meni dr. Costa, se je prijazno pogovarjal z mano o mojem početju, o mojih okolnostih itd. in mi poklonil lep znesek za kako knjigo, kakor je dejal, ter me zagotovil, da mi bode ostal „vedno prijatelj“. Ta njegov prvi pohod je zapustil v mojem srci najboljši vtis in javno moram izreči, da je bilo moje spoštovanje do njega od istega dné skoz vseh deset let najinega znanja vedno enako, in da se še dandanes zvestó spominjam modrih njegovih besedi in ukov, ki sem jih čul pri različnih priložnostih. Opomniti moram namreč, da dr. Costovo vedénje proti meni ni imelo tistega pohlevnega ponósa, katerega prosti ljudjé preradi čutijo, če tudi ne pokažejo; dr. Costovo obnašanje do mene je bilo pristréno in odkritosréno, prav prijateljsko, in tudi jaz od svoje strani sem vedel to ceniti ter vračevati z zaupanjem in hvaležnostjo. In do hvaležnosti mi je dajala dr. Costova plemenitost mnogo prilike. Vedno mi je pošiljal lepe, drage knjige v dar in tudi sicer skrbel za moje materijelne potrebe. Dalje mi je bila vedno odprta njegova izborna knjižnica, iz katere sem prejemal dela, kakoršnih ni dobiti prav pogostem tudi pri učenjakih ne. In, ko se je bila v meni vzbudila vroča ljubezen do angleščine ter sem svojo željo razodel dr. Costi, mi je ves vesel hotel priskrbeti učiteljico. A ker sem se že prej učil dalje časa pri neki znani mi gospici, in mi toraj podlage ni manjkalo, sem se mu zahvalil za njegovo dobroto ter ga le prosil dobre gramatike. Poslal mi je „Toussaint Langenscheidt-ova učna pisma“, katera so me po trudoljubivem učenju pripeljala do zaželenega cilja. In kako se je on veselil, ko sem mu hvaleč stiskal roko za njegovo dobroto. Takih in enakih dokazov njegovega blazega srca bi jaz navél še lahko mnogo, a menim, da se iz navedenega že dovolj izpozna, toraj mi je iti dalje.

Da bi jaz blazemu svojemu prijatelju vsaj nekoliko pokazal svojo hvaležnost in svoje spoštovanje, sklenil sem, da bi mu napravil malo veselje za njegovega prijateljstva nebrojne dokaze. Pošljem toraj svojih „pesmi“ rokopis koncem leta 1868 pokojnemu Ant. Janežiču v Celovec, ki mi zavoljo svoje bolezní pozno odgovori, da bi rad sprejel moje pesmi v „Cvetje“, a ker bode nehalo, kedar se donatisne roman „Cvet in sad“, ne more vstreči mojim zahtevam. Potem pošljem rokopis ranjkemu J. Blazniku, ki mi kmalu odpiše, da, ker sem posvetil svoje pesmi dr. Costi, on to častno posvečenje vesel sprejme in je pripravljen, priskrbeti natis in dati tudi meni zahtevani honorar, toda on (Blaznik) se ne pečá več sè založbo del; če mi je tedaj po volji ta sklep, naj mu odgovorím, da se takoj prične natis. Vesel sem jaz sprejel, kar sta sklenila možá, in tako so prišle na svet moje „Pesmi“.

Poslal sem dr. Costi lepo vezan odtis s pristrénim pismom in kako sem ga z obojím razveselil, kaže njegov

odgovor, katerega sem prejel z lepim zneskom vred. Glasí se:

„V Ljubljani 28. maja 1869.

Dragi prijatelj!

Jaz ponovim svojo hvalo, da ste mi čast skazali in svoje prelepe pesmi meni posvetili. Posebno Vam pa tudi moram hvaležen biti za izvrstne vrstice, ki ste jih danes meni poslali in ki so mi nova tolažba v bridkih bôjih našega političnega življenja. Ostanite mi tudi za naprej prijatelj, in dovolite prijazno sprejeti mali dar, katerega Vam v prilogi pošiljam.

Srčen pozdrav

Vašega prijatelja
Dr. Costa.“

Ako mi je bil prej že dober brez mere, smem reči, da mi je potem postal še bolj nagnen in udan. Mnogokrat me je obiskal v moji samoti in pogovarjala sva se o zadevah naše domovine, kakor prava prijatelja. On mi je odprl oči v mnogokaterem obziru ter mi pojasnil, kar je v resnici spoštovanja in posnemanja vredno. In še neke njegove lastnosti mi je tú omeniti, redke lastnosti; on je vedel, da jaz v svojem mladostnem ognji cenim tega ali onega naših pisateljev, ki je bil njegov sovražnik ali nasprotnik, vendar nikdar ni rekel niti ene razžaljive besede zoper njega, najbrž misleč si, da se tudi v meni pozneje rodí boljše prepričanje.

Ko so me moji prijatelji nadlegovali, naj izdam nekatere nemške svoje pesmi in sva se midva z dr. E. Costo pomenila o tem, mi je zopet on radodaren platil natis mojih „Rosen und Disteln“, ki mu pa po lastnih besedah niso bile tako po volji, kot prve slovenske pesni. Menil je namreč, da se meni ne pristuje, biti tako drznemu v poeziji, kakor se kaže v omenjeni zbirki. Še dandanes ne morem trditi, da on ni imel prav. Mnogokrat mi je ranjki moj prijatelj tudi najel kočijo, da sem se mogel peljati malo vkrog po okolici in okrepiti si duhá in teló in za moje delovanje pri dramatičnem društvu se je vedno gorko zanimal ter hvalil mojo pridnost.

In ko mi je leta 1873 majnika meseca vropala smrt v teku osmih dni dragega očeta in mojega nepozabljivega brata, poslal je moji ubogi materi s pristrénim pismom zopet lepo pomoč v tolaženje njene žalosti in ravno tako je bil tudi prvi med darovalci za mojega brata nagrobni spominek. Koncem leta 1874 mi je še poslal s prijateljskim listom nekatere nove knjige za novo leto in komaj mesec dni potem so naznanili listi njegovo smrt.

Moja boleost, ko sem izvedel, da je izgubil naš rod svojega zvestega sina, je bila nepopisna, in ko sem v dan njegovega pogreba čul Ljubljanskih zvonov žalostno petje, postalo mi je okó rosno in čutil sem v globini svojega srcá, koga nesó na kraj mirú. — Boljši svojih misli o pokojnemu dr. Costi ne morem izraziti, nego z besedami, ki sem jih postavil na čelo svojemu spisu: „Bil je izvrsten mož. Njegovo prijateljstvo mi je bila svetla zvezda v mojega življenja temni noči. Po njegovi smrti je izgubil naš rod najboljšega svojega sina, a jaz svojega plemenitega prijatelja in modrega učenika.“

In da vredno končam svoje črte, se drznem postaviti semkaj še odlomek pisma, ki sem ga nedavno prejel od visokočislana našega rojaka, katerega besede naj si zapomnijo pokojnika „gorki prijatelji“. Omenjeni mož mi je pisal: „Še ga od onih, ki so ga neprenehoma psovali in mu v obraz pljuvali, nikdo ni namestil, in eno leto bilo je dosti časa, pokazati, če je kdo onih zmožen, stopiti na njegovo mesto.“

Te besede mora vsak nepristransko sodeč domoljub nepogojno podpisati, jaz pa vzkliknem na koncu svojega spisa s srcem polnim bridko-veselih spominov: čast bodi spominu našega dr. E. H. Coste!

Slovansko slovstvo.

* Prof. Marnovega „Jezičnika“ 13. tečaj, kateremu na 6 pôlah predmet sta Jan. Nep. Nečásek in Anton Umek Okiški, je ravnokar kot poseben od tisek iz „Učiteljskega tovarša“ prišel na svetlo in se dobiva v knjigarnici Lercherjevi in Gerberjevi v Ljubljani.

Tudi o tem tečaju moremo z dobro vestjo reči, da je prof. Marn vsacemu, komur je mar za domače šolske zadeve in za zgodovinski razvoj slovenskega jezika, podal jako zanimivo berilo, katerega prvi del (Nečásek) utegne še posebno učiteljem, drugi pa (Umek) učencem pesnikom koristen biti. V prvem delu obdeluje pisatelj životopis bivšega ravnatelja Ljubljanske in Staromeške Pražke gimnazije Jan. Nečáská s tisto pieteto, s katero je bil vsak navdan, ki je tega značajnoga in ljubeznivega moža poznal, — v drugem pa životopis prerano umrlega Umeka Okiškega, ki po svojem mnogostranskem delovanju na slovstvenem polju slovenskem ima odločno več zaslug kakor oni, ki so ga strastno kritikovali. — V obeh razdelkih te najnovejše Marnove knjižice nahajamo tedaj životopisne črtice marljivo pobrane iz časnikov in drugih knjig in sporočil ter lepo vezane v celoto in razjasnjene s podučnimi opazkami tako, da niti „Nečásek“ niti „Umek“ ne reprezentujeta suhoparnih životopisov. Zato pa smo tudi trdno prepričani, da ta knjižica najde obilo hvaležnih bralcev in da tudi Čehi bodo radi segli po njej, ker v njej najdejo spomine na svojega velecenjenega rojaka.

Mnogovrstne novice.

* *Posestniki Amijo, Baka in tovarši v Albukverki v novi Mehiki* nimajo skupaj nič manj ko 2 milijona ovác. Te čede se pasejo po pašnikih, ki merijo 300 angleških štirjaških milj.

* *Najviši steber na svetu se nahaja v mestu Delhi*, nekdanjem največjem mestu v Hindostanu ali izhodnji Indiji v Aziji; ta kameniti steber stoji blizo razvalin nekega paganskega tempelja, ki so ga zidali od leta 1193 do 1220, pa ne dozidali; steber je 248 čevljev visok, pri tleh 58 čevljev širok; okoli njega se vijejo galerije s štirimi nadstropji; na vrhuncu tega stebra je majhna, na 8 stebrih sloneča kapelica, iz katere je krasen pogled na neizmerno velike razvaline nekdanj glasovitega mesta Delhija, ki ima imé „indiškega Rima“.

* *Največa trta na svetu je bila izkopana v Monticellu v Kaliforniji*; ni še 100 let, kar so jo razžagali in razstavili na posamesne kosove. Te kosove so poslali v sedem velikih škrinjah na parobrodu „Mohongu“ v San Frančiško, odkodar jih peljejo na letošnjo razstavo v Filadelfijo, kjer bodo zopet skup sestavljeni. Osem čevljev nad zemljo se deli ta trta v 20 velikih vej, katerih ena ima v obsegu 20 palcev; steblo samo meri v obsegu 5½ čevlja. Na leto je ta orjaška trta rodila po 12.000 grozdov.

Naši dopisi.

V Gorici 22. jan. — Tista seja centralnega odbora naše kmetijske družbe, katero sem zadnjič napovedal, bila je jako interesantna. Sešlo se je 24 odbornikov pod predsedstvom podpredsednika gosp.

Vilh. Ritter-ja (predsednik grof Coronini je na Dunaji); manjkalo je tedaj le enega samega odbornika, kajti odbor jih šteje 26. Na dnevnem redu je bil edini predmet: ali ima družba svoj slovenski list imeti, ali pa izvoliti si za svoj organ „Kmetovalca“. Predlog v poslednjem zmislu je stavil g. Ernest Klavžar, odbornik za Cirkno, „Kmetovalca“ urednik. Od gosp. Kuralta pa, deželne kmetijske šole profesorja, je bila došla ponudba, da prevzame on brezplačno uredništvo „Gospodarskega lista“, kateremu se je bil gosp. prof. Povše odpovedal. Po živahni debati je odbor z vsemi glasovi proti enemu sklenil, da naj ima družba Goriška svoj lastni slovenski list, pa nekoliko večji, kakor dosihmal. Tiskal se bode pri Seitz-u. — Zdaj ima kmet. družba novega tajnika, kateri ureduje italijanski list. Obeh listov uredovanje bo nadzoroval odsek 5 udov, med katerimi sta za slovenski list okr. šolski nadzornik gosp. Fr. Vodopivec in pa gospod prof. Povše. — V omenjeni seji je doživel g. Povše jako časten triumf. Prosil ga je popred ves odbor, da naj slov. list še na dalje ureduje, ker pa po nikakem ni hotel več urednik ostati, izrekel mu je odbor enoglasno — vstavši — zahvalo ter sklenil, da se mu ima dati tudi v pismu pohvala za njegov žrtvovalni trud pri uredovanju „Gosp. lista“. — Vprašanje: „Gospodarski list“ ali pa „Kmetovalec?“ — je bilo na dnevnem redu že neke poprejšnje seje, katere pa ni bilo zavoljo premajhnega števila nazočih odbornikov. Na to je predsednik grof Coronini bil razposlal okrožnico z nasvetom, da naj bi odborniki pritrdili „Kmetovalcu“, al tega niso storili, marveč 17 izmed njih je zoper brezsejno rešitev te zadeve — protestovalo, in tako je prišlo do seje 17. dne t. m. in do zgorej razloženih sklepov. (Predsednik Coronini je bil med tem odšel v državni zbor). — „Goriziano“-a 2. številka je izšla. Pilat in Herod sta postala prijatla, to je „Isonzo“, ki je prvi številki „G.“ strašno zabavljaj, dela se mu zdaj prijaznega. Res: vrana vrani oči ne izkljuje! O verskih rečeh — pravi „G.“ — da ne bo pisaril. — Zastran koncerta v tukajšnjem gledišči 30. dec. lanskega leta se nekteri ljudje še niso pomirili. Naš mestni župan ipsissimus se je oglasil v Tržaški „Adria-i“ in zagovarja svoje starešinstvo proti nekemu sestavku v istem listu. — V torek (18. jan.) po noči so našli nekega na ulici ležečega človeka, o katerem se ni vedelo, ali ga je bil mrtud zadel, ali če je bil pijan. — Nesli so ga na magistrat in potem v bolnišnico, toda po poti je umrl.

Iz Gorice 18. jan. (*Javna zahvala.*) Podpisani so po ranjem gosp. župniku France Stermole-tu v Kokri podedovali dve zagotovitini od Avstrijskega Gresham-a, kateri je njen glavni zastopnik gosp. Valentin Zeschko popolnoma izplačal. Podpisani si štejejo v dolžnost, da javno izrekajo hvalo velecenjenemu društvu ter ga toplo priporočajo občinstvu.

France Stermole,

c. k. poštni uradnik, v imenu dedičev.

Iz Trsta. — Deželni zbor naš, kakor tudi deželni zbor Goriški in Isterski so sklicani na 1. sušca. — Župan dr. Angeli z dvema odbornikoma se je pretekli teden podal na Dunaj, ministre prosit za železnico čez Loko.

Novomesto 24. jan. (*Narodna naša čitalnica*) napravi 5. svečana t. l. veliko veselico s plesom, katerega čisti dohodek je namenjen v daljno gradenje „prvega narodnega doma“. Začetek ob 7. uri zvečer; vstopnina 1 gold. Vsi p. n. udje in rodoljubi slovenski, katerim je mar, da se naše narodno podvzetje izvrši, so vljudno vabljeni na obilno vdeleževanje ove dobrodelne veselice.

Odbor.